

MILSTOLPEN

Österåkers Hembygdsförening

Nr. 4 – December 2025

Ordföranden har ordet

Nu lackar det mot jul och för varje år känns det som om tiden går fortare. Kanske är det alla saker som man tycker att man ska göra för att det ska bli en fin och stämningsfull jul. Och dessutom allt man hade tänkt hinna med i övrigt också innan året tar slut. Det brukar hoppa sig i december. Jag tror inte jag är ensam om att uppleva detta varje år.

Under hösten har föreningen gjort två resor. En mycket trevlig middagsresa till den historiska miljön vid Östanå slott. Närmare bestämt till det gamla sädesmagasinet som nu blivit restaurang. Där fick vi en introduktion till sädesmagasinets historia och sen åt vi en mycket god middag. Det är roligt att träffa och prata med medlemmar som man inte träffat tidigare (det är självklart också trevligt att träffa medlemmar som man känner) och att döma av ljudnivån fanns det mycket att prata om och skratta åt. Det är vår mästervärd i kommunen tillika styrelseledamot i föreningen Roger Persson, som har etablerat sig där som krögare.

Vi har också besökt vår grannförening på Ljusterö och tittat på deras föreningshus och museer som de byggt upp i traditionell stil. I föreningshuset ordnas också andra aktiviteter, tex konstutställningar, och andra föreningar kan vara där för olika möten. Deras föreningsarkiv var mycket imponerande. Och vilket arbete som låg bakom! Ett av deras museer var ett båtmuseum med härlig tjärdoft och välbevarade skärgårdsbåtar.

Här fanns bla Jussi Björlings roddbåt som skänkts till museet av familjen. En annan del innehöll jordbruksredskap och redskap för mjölkning och andra föremål som användes i det dagliga livet på landet. En skolsal och en affär var det också plats för. Besöket avslutades med en gemensam lunch i Östanå där även våra värdar från Ljusterö deltog. Hela besöket gav verkligen inspiration för fortsatt tänkande kring en framtida utveckling av Ekbacken.

Lagom till jul kommer också föreningens kalender för nästa år ut. Hans Rockberg, som sedan första numret år 2004 arbetat med att ta fram bilder ur vårt fantastiska bildarkiv och därtill forskat och skrivit texter om bildernas ursprung, har dragit sig tillbaka. Vi tackar Hans för den stora kulturgärning som han har gjort genom att sprida kunskap i lättsam form om kommunens historia.

I år fokuserar kalendern på att berätta om platser, både natur och kultur, som man kan besöka i vår kommun. Österåkers sju underverk, ett initiativ från kommunen, är ett sätt att lyfta fram en del av vårt gemensamma kulturarv. En nyhet är också att många bilder är i färg.

Det ska bli spännande att se hur den tas emot. Och därmed återstår bara att önska alla en

God Jul och ett Gott Nytt År.

Ingela

Kallelse till årsmöte i Vita huset

Söndagen den 22 februari kl 14.00. Efter mötet serveras kaffe med dopp och filmen om Åkersberga kyrkliga centrum visas. Varmt välkomna.

Lutfisken ska läggas i blöt den nionde december

När du läser det här numret av Milstolpen har den nionde december precis passerat och min dotter Anna har haft sin namnsdag.

Lutfisken låg där på tallriken, lätt gulnad som pälsen på isbjörnarna som fanns på Skansen när jag var barn. Den hade en sladdrig konsistens som om mamma tagit fel och gett mig och min bror Jello istället.

Lutfisk till jul kom aldrig att bli en uppskattad maträtt i vår familj, även om stackars mamma gjorde sitt bästa för att lyckas. Regeln var att vi, min bror och jag, skulle smaka. För den oinvidde är lutfisk en maträtt som består av torrfisk, dvs långa, sej eller torsk som blötsläggs i lut och sedan i vatten, innan den slutligen kokas. Maträtten härstammar förmodligen från Nederländerna och norra Tyskland och är känd sedan senmedeltiden (1300-talet till 1400-talet). Idag lever traditionen bara kvar i Norge, Finland och Sverige och tillhör jultraditionerna.

Om den inte har avlutats tillräckligt får fisken en genomskinlig lyster och en dallrande konsistens.

Ack så väl jag minns detta!

Fiskefartyget LL 158 Sandö var ett svenskt K-märkt fiskefartyg som byggdes 1948 av Rönnängs varv i Rönnäng i södra spetsen av Tjörn i Bohuslän och var i yrkesmässig trafik ända fram till 2011. LL 158 Sandö har deltagit i storbanksfiske av långa i farvattnet kring Shetlandsöarna 43 somrar i följd fram 1992. Med hemmahamn i Grundsund blev det stolta fiskefartyget något av en nationalsymbol för svenskt yrkesfiske och Bohusläns stolhet.

Jag vet inte hur ni medlemmar väljer att tillaga er lutfisk i jul, men jag, kära mamma förlåt, jag hoppar över det. Hans Brask som levde mellan 1464-1538, var en svensk katolsk präst och biskop som åt sin lutfisk serverad med mandel, russin och ärtor. Brask kanske inte är så känd för sitt sätt att äta lutfisk, utan mera känd som mannen bakom uttrycket en brasklapp, men det är en annan historia.

Källa: SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Text: Anita Sundborger

Ibland hittar man svaret närmare än man tror

Jag kommer inte ihåg första gången jag såg namnet Knaborg på stora smedjans dörr i Wira bruk. Jag hade nog guidat ett par år innan jag helt plötsligt såg namnet framträda i solljuset när jag ledde in min grupp till smedjan. Att det skulle vara ett namn på någon smed kändes inte riktigt troligt, varför just bara ett smedsnamn utav alla dessa män som arbetat här? Jag frågade alla som kom i min väg, men ingen kunde ge mig ett svar som kändes sannolikt eller troligt.

Eller hur Knaborg? tränarens röst ekade i mina öron..... Knaborg!

Det var fredag och på fredagar tränar vi Lugnt och tungt med Daniel, vi 65+ i Österåkers flaggskepp Multiarenan. Jag stannade upp, visst hörde jag rätt – Knaborg? -Ursäkta mig, men heter du Knaborg? frågar jag lite väl ivrigt, tyckte själv, där jag stod med svetten rinnande längs med ryggen och hårtestarna på ända. Jovisst var det så han hette, Bengt Göran. Min fråga kom blixtnabbt – varför står det Knaborg instämplat i dörren på stora smedjan i Wira bruk? Vet du det frågade jag? fortfarande lite andfådd.

På Knaborgs gård i Skeppsdal bodde änkan Carolina med fem av sina vuxna barn. Lördagen den *29 augusti 1908 drunknade två av hennes söner, Gustaf och Johan när kofärjan kapsejsade ute i farleden förmodligen på grund av svallvågorna från ångfartyget J.L.Runeberg. De lyckades rädda sina syskon Emil, Emma och Frida innan de själva gick under. Men varför står då namnet Knaborg på dörren till smedjan? Hade det något med den tragiska drunkningsolyckan att göra? Nej inte

alls. För att kunna märka upp sina lådor med strömring på Knaborgs gård beställdes en stämpel med gårdens namn av smederna på Wira. För att kontrollera att stämpeln höll måttet så testade kanske smeden den på först på dörren.

Stämpeln finns idag på Knaborgs gård.

Tack för idag säger Daniel, vi ses nästa vecka!
Absolut säger jag.

**Sjöolyckan vid Skeppsdal 1908, Milstolpen nr 4, 2012. Text: Anita Sundborger, bild Bengt Göran Knaborg*

Aktiviteter 2026

Julgransplundring jan/febr för aktiva medlemmar i föreningen.
Årsmöte 22 februari kl 14 samt filmvisning om hur det kom sig att Åkersberga kyrkliga centrum hamnade där det ligger.
Föredrag i mars om vedskutor
Bussresa i april
Konstrunda på Runö i maj
Resa oktober/november
Med reservation för att vissa änsdringar kan ske. Titta även på vår hemsida för information.

Bättre än NK

Då har jag Åke och Dennis (sonen) också i år varit och kört tåget och kollat juldekorationerna på Stenhagens Handel. Lika proffsigt som vanligt och varför åka till NK i stan och se juldekorationer när det finns så mycket bättre här. Jättetrevligt.

Text och bild: Åke Stenstoft

Lagfarter från 1771-1779

Hembygdsföreningen har fått 220 sidor lagfartsprotokoll från Åkers skeppslags häradsrätt från Riksarkivet. Föreningen söker nu frivilliga som kan hjälpa föreningen att transkribera dessa och skriva ut dem i Word.

Du som vill hjälpa till mejla till oss på mail@milstolpen.org

Hjälmsättra gård

En gång, en av de största gårdarna i trakten. Gården är känd sedan 1538 då den upptas i en tidig skattelängd som två frälsetorp. Senare under 1500-talet betecknas den som ett frälsehemman. Till gården hörde även ett dagsverketorp. Hjälmsättra torp, omtalat första gången 1664, då torpare Per Mattsson inte inställde sig till Tinget trots en stämning. År 1683 såldes gården för 2000 daler Silvermynt till en hovmästare Erik Hasselberg som var i tjänst på Margretelund. År 1724 såldes gården igen till överstelöjtnant och riksråd Samuel Åkerhielm.

Hjälmsättra torp

Per Matsson fick böta tre daler för att inte ha kommit till hösttinget 1664. Vid nästa ting kom han dock och fick stå till svars för att ha huggit 20 stockar på grevinnan Brita Kurcks skog och sålt dem till Frösvik. Hjälmsättra hörde till de gårdar som låg under Margretelund, som grevinnan ägde. Änka efter lantmarskalken och rikskammarrådet Gabriel Gabrielsson. Per blev dömd att ersätta grevinnan för stockarna "enligt mätismanna ordom" och därtill böta 12 riksdaler.

Efter sista familjen på torpet 1938 så har torpet använts som tillfällig bostad fram till 1951. Därefter hyrdes det ut permanent som

A black and white photograph of a sailboat named 'IRIS' on a body of water. The boat is a ketch with two masts and a cabin. It is reflected in the calm water. The background shows a line of trees on the shore.

[illegible]

@

4

